

AMERİKAN İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ

(San Jose Paktı)

(San Jose, imza: 22/11/1969, yürürlük:18/07/1978)¹

BAŞLANGIÇ

Bu Sözleşmeyi imzalayan Amerikan Devletleri,

Bu bölgede, demokratik kurumlar çerçevesi içinde insanın temel haklarına saygıya dayanan bir kişi özgürlüğü ve sosyal adalet sistemini oluşturma hususundaki niyetlerini yeniden teyit ederek,

İnsanın temel haklarının o kimsenin belli bir devletin vatandaşı olmasından kaynaklanmadığını, ama insan olma sıfatından gelen bir temele dayandığını, ve dolayısıyla, Amerikan devletlerinin iç hukukları ile bu haklar için sağlanan korumayı, bir sözleşme formu altında yeniden yürürlüğe koyan ya da tamamlayan uluslararası düzlemdeki korumanın meşru olduğunu kabul ederek,

Bu ilkelerin, Amerikan Devletleri Örgütü Şartında, Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisinde² ve Evrensel İnsan Hakları Bildiri-

¹ “**Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi**” (“*American Convention on Human Rights*”), 22/11/1969 tarihinde San Jose/Kosta Rika’da kabul edilmiş ve 18/07/1978 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Bu Sözleşmenin daha önce tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisi ve İngilizce metni için bkz., Mehmet Semih Gemalmaz, **İnsan Hakları Belgeleri/Human Rights Instruments, Cilt/Volume III-Amerikan Devletleri Örgütü ve Afrika Birliği Örgütü/Organization of American States-Organization of African Unity**, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul, 2003, sf.23-58 (Türkçe) ve sf.381-416 (İngilizce).

Bu Sözleşme ve Protokolleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz., Mehmet Semih Gemalmaz, **Ulusalüstü İnsan Hakları Hukukunun Genel Teorisine Giriş**, Legal Yay., İstanbul, Ekim 2007 (Genişletilmiş 6. Baskı), sf.1262-1316.

² “**Ame.İHB**” Başlangıç bölümünün üçüncü paragrafında göndermesi yapılan “**Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisi**” (“*American Declaration of the Rights and Duties of Man*”), Bogota/Kolombiya’da yapılan Dokuzuncu

sinde³ düzenlenmiş olduğunu, ve bunların, bölgesel düzlemin yanı sıra dünya çapında, diğer uluslararası belgelerde yeniden teyit edildiğini ve yetkinleştirildiğini değerlendirerek,

Evrensel İnsan Hakları Bildirisi uyarınca, korkudan ve yoksulluktan kurtulma özgürlüklerinden yararlanan özgür insan idealinin, ancak, medeni ve siyasi haklarının yanı sıra ekonomik, sosyal ve kültürel haklarından herkesin yararlandığı koşulların yaratılmasıyla gerçekleştirilebileceğini yeniden vurgulayarak,

Üçüncü Özel Amerikalılar-arası Konferansın (Buenos Aires, 1967), ekonomik, sosyal ve eğitime ilişkin haklar bakımından daha geniş kapsamlı standartların bizzat Örgüt Şartına yerleştirilmesini onayladığını ve bir Amerikalılar-arası insan hakları sözleşmesinin bu meselelerde sorumluluk üstlenecek olan organların yapısını, yetkisini ve usullerini mutlaka belirlemesi hususunda karar aldığını değerlendirerek,

Aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

KISIM I BÖLÜM I GENEL YÜKÜMLÜLÜKLER

Madde 1. Haklara Saygı Gösterme Yükümlülüğü

1. Bu Sözleşmenin Tarafı Devletler, burada tanınan haklara ve özgürlüklere saygı göstermeyi, ve kendi yargı yetkilerine tabi tüm kişilerin, söz konusu hakları ve özgürlükleri, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da diğer görüş, ulusal ya da sosyal köken, ekonomik statü, doğum ya da herhangi bir başka sosyal koşul gerekçeleriyle hiçbir ayrımcılık ya-

Uluslararası Amerikan Devletleri Konferansında 02/05/1948 tarihinde kabul edilmiştir. “Ame.İHÖB”nin tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisine bu derleme içinde yer verilmiştir.

³ “Ame.İHB” Başlangıç bölümünün üçüncü paragrafında göndermesi yapılan “Evrensel İnsan Hakları Bildirisi” (“EİHB”) (“*Universal Declaration of Human Rights*”) BM Genel Kurulunun 10/12/1948 tarih ve 217 A(III) sayılı kararıyla kabul edilmiştir. “EİHB”nin tarafımızdan yapılan Türkçe çevirisine bu derleme içinde yer verilmiştir.

pılmaksızın, özgürce ve tam olarak kullanabilmelerini temin etmeyi, üstlenirler.

2. Bu Sözleşmenin amaçları bakımından, “kişi” terimi, her bir insan anlamına gelir.

Madde 2. İç hukuktaki etkiler

Madde 1’de yollaması yapılan herhangi bir hakkın ya da özgürlüğün kullanımının yasal ya da diğer yollarla henüz temin edilmemiş bulunduğu yerlerde, Taraf Devletler, kendi anayasal usullerine ve bu Sözleşmenin hükümlerine uygun olarak, söz konusu haklara ve özgürlüklere işlerlik kazandırmak için gerekli olabilecek türdeki yasal ya da diğer önlemleri almayı üstlenirler.

BÖLÜM II MEDENİ VE SİYASİ HAKLAR

Madde 3. Hukuk kişiliğine hak

Her kişinin hukuk önünde kişi olarak tanınmaya hakkı vardır.

Madde 4. Yaşam hakkı

1. Her kişinin yaşamına saygı gösterilmesine hakkı vardır. Bu hak, genel olarak, gebe kalma anından başlayarak, yasa ile korunacaktır. Hiç kimse yaşamından keyfi olarak yoksun bırakılmayacaktır.

2. Ölüm cezasını kaldırmamış olan ülkelerde, bu cezaya sadece, çok ciddi nitelikli suçlar için ve suçun işlenmesinden önce yürürlüğe konmuş olup bu tür cezayı öngören bir yasa uyarınca ve yetkili bir mahkeme tarafından nihai bir karar verilmiş olması halinde hükmedilebilir. Bu cezanın uygulanması, halihazırda bu cezanın uygulanmadığı suçları kapsayacak şekilde genişletilmeyecektir.

3. Ölüm cezası, bu cezayı kaldıran devletlerde yeniden yürürlüğe konmayacaktır.

4. Ölüm cezası hiçbir halde, siyasal suçlar ya da bunlarla bağlantılı ortak suçlar için verilmeyecektir.

5. Ölüm cezası, suçun işlendiği zaman 18 yaşın altında ya da 70 yaşın üstünde olan kişilere verilmeyecek; ve gebe kadın üzerinde uygulanmayacaktır.

6. Ölüm cezasına mahkum edilen her kişinin, her vakada kararlaştırılabilecek olan, affedilme, bağışlanma ya da cezanın hafifletilmesi için başvuruda bulunma hakkı olacaktır.

Madde 5. İnsanca muamele görme hakkı

1. Her kişi, bedeni, zihni ya da moral/(ahlaki/manevi) bütünlüğüne saygı gösterilmesine hak sahibidir.

2. Hiç kimse işkenceye ya da zalimane, insanlıkdışı yahut aşağılayıcı muamele ya da cezaya tabi tutulmayacaktır. Özgürlüğünden yoksun bırakılan herkes, insan kişiliğine yerleşik onuruna saygı gösterilerek muamele görecektir.

3. Ceza, suçludan başka herhangi bir kimseyi kapsayacak şekilde olmayacaktır.

4. İstisnai haller saklı kalarak, suç isnat edilen kişiler mahkumlardan ayrı tutulacaktır, ve mahkum edilmemiş kişiler olma statülerine uygun ayrı muameleye tabi tutulacaklardır.

5. Küçükler, ceza kovuşturmasına tabi oldukları sırada yetişkinlerden ayrılacaklardır ve küçük olma statülerine uygun muamele görebilmelerini sağlamak üzere, mümkün olan ivedilikle/(hızlı biçimde), özel nitelikli yargı yerleri önüne çıkarılacaklardır.

6. Özgürlükten yoksun bırakmayı içeren cezalarda, ıslah ve mahpusların topluma yeniden kazandırılması bir zorunlu amaç olarak yer alacaktır.

Madde 6. Köle olmama özgürlüğü

1. Hiç kimse, köle ticareti yahut kadın ticareti gibi, her biçimi yasaklanmış olan köleliğe ya da gayri iradi kulluğa/(hizmet görmeye) tabi tutulmayacaktır,

2. Hiç kimseden zorla/(cebri) yahut zorunlu çalışma yapması talep edilmeyecektir. Bu hüküm, özgürlükten yoksun bırakılma durumunda zorla/(cebri) çalışmanın belli suçlar için bir ceza olarak öngörüldüğü ülkelerde, bir yetkili mahkeme tarafından verilen bu türdeki bir mahkumiyet kararının yerine getirilmesini yasakladığı anlamında yorumlan-

mayacaktır. Zorla/(cebri) çalışma, mahpusun onurunu ya da fiziksel ya da entelektüel yetilerini olumsuz olarak etkilemeyecektir.

3. Bu maddenin amaçları bakımından, aşağıdaki haller, zorla/(cebri) yahut zorunlu çalışma oluşturmaz:

- a.** Mahkumiyet hükmünün infazı içinde ya da yetkili yargı makamı tarafından verilen resmi bir kararla, mahkum olan kişiden normal olarak istenen çalışma ya da hizmet; bu tür çalışma ya da hizmet, kamusal makamların gözetim ve denetimi altında yürütülecek, ve bu tür çalışma ya da hizmet ifa eden herhangi bir kimse, herhangi bir özel tarafın, şirketin ya da tüzel kişinin hizmetine amade kılınmayacaktır.
- b.** Askerlik hizmeti ve, vicdani gerekçeyle askerlik hizmeti görmeyi reddetmenin tanınmış olduğu ülkelerde, askerlik hizmetini ikame üzere yasanın öngördüğü ulusal hizmetler;
- c.** Topluluğun varlığını ya da refahını tehdit eden tehlike ya da felaket zamanında zorunlu tutulan hizmetler; ya da
- d.** Normal yurttaşlık görevlerinin parçasını oluşturan çalışma ya da hizmetler.

Madde 7. Kişi özgürlüğü hakkı

- 1.** Her kişinin kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkı vardır.
- 2.** Hiç kimse, ilgili Taraf Devletin anayasası ya da buna uygun olarak çıkarılmış yasası tarafından daha önceden belirlenen gerekçelerle ve koşullar altında olması hali istisna, bedensel özgürlüğünden/(hareket serbestisinden) yoksun bırakılmayacaktır.
- 3.** Hiç kimse keyfi olarak gözaltına alınmaz ya da hapsedilemez.
- 4.** Gözaltına alınan herhangi bir kimse gözaltına alınmasının nedenleri hakkında bilgilendirilecek ve kendisine yöneltilen suç ya da suçlar derhal bildirilecektir.
- 5.** Gözaltına alınan herhangi bir kimse derhal bir yargıç ya da yargısal yetkiler kullanmak üzere yasa ile yetkilendirilen bir başka görevli önüne çıkartılacaktır ve bu kimse makul bir süre içinde yargılanmaya yahut davanın sürmesine halel gelmeksizin salıverilmeye hak sahibi olacaktır. Salıverilmesi, duruşmalarda hazır bulunmasını temin edecek garantilere tabi tutulabilir.

6. Özgürlüğünden yoksun bırakılan herhangi bir kimsenin, gözaltına alınmasının ya da tutulmasının hukuka uygunluğu hakkında ve eğer gözaltına alma ya da tutma hukuka aykırı ise salıverilmesini emretme hususunda gecikmeksizin karar verebilmesi için bir yetkili mahkemeye başvurma hakkı olacaktır. Özgürlüğünden yoksun bırakılmakla tehdit edildiğine inanan herhangi bir kimsenin, yetkili bir mahkemeye bu tehdidin hukuka uygun olup olmadığına karar verebilmesi için başvurması hakkını yasalarında düzenleyen Taraf Devletlerde, bu hukuk/başvuru yolu kayıtlanamaz ya da ilga edilemez. İlgili taraf ya da başka bir kimse, tehdit edilen kimse namına söz konusu hukuk yollarına başvurma hakkına sahiptir.

7. Hiç kimse borcundan ötürü özgürlüğünden alıkonulmayacaktır. Bu ilke, destekte bulunma yükümlülüklerinin yerine getirilmemesinden ötürü yetkili yargısal makam tarafından verilen emirleri sınırlamayacaktır.

Madde 8. Adil yargılanma hakkı

1. Her kişi, kendisine yöneltilen herhangi bir suç isnadının kanıtlanmasında ya da medeni, çalışmaya ilişkin, mali yahut başka herhangi bir mahiyetteki haklarının ve yükümlülüklerinin belirlenmesinde, usulüne uygun güvencelerle ve makul süre içerisinde, daha önceden yasa ile kurulmuş yetkili, bağımsız ve tarafsız bir yargı yeri tarafından yargılanmaya hak sahibidir.

2. Bir suç isnat edilen her kişi, yasaya uygun olarak suçluluğu kanıtlanmadığı sürece masum sayılma hakkına sahiptir. Dava sırasında, her kişi, tam bir eşitlikle, aşağıdaki asgari güvencelere sahiptir:

- a. Sanığın, yargı yeri ya da mahkeme önünde kullanılan dili anlamıyor ya da konuşmıyor olması halinde, ücretsiz olarak bir tercüman ya da çevirmenin yardımını alma hakkı;
- b. Sanığa isnat edilen suçlamaların ayrıntılı olarak önceden bildirilmesi;
- c. Savunmasını hazırlaması için elverişli zaman ve olanaklar;
- d. Sanığın bizzat ya da kendi seçeceği bir avukatın yardımını alarak kendini savunması hakkı, ve avukatı ile serbestçe ve özel olarak/(mahremiyet sağlanarak) iletişimde bulunması hakkı;
- e. Sanık bizzat savunma yapamıyor ya da yasanın öngördüğü zaman dilimi içinde sanığın avukatı meşgul ise, iç hukukun ön-

gördüğü şekilde ödeme yapılsın ya da yapılmamasın, devlet tarafından temin edilecek bir avukatın yardımını almaya ilişkin devredilmez hak;

f. Savunmanın, mahkemede hazır bulunan tanıkları sorgulama ve olgulara ışık tutabilecek olan uzmanların ya da diğer kişilerin, tanık sıfatı ile, hazır bulunmalarının temini;

g. Kendi aleyhine tanıklık yapmaya ya da suçlu olduğunu kabul etmeye zorlanmama hakkı;

h. Hükümün bir yüksek mahkemede temyiz edilmesi hakkı.

3. Sanık tarafından yapılacak bir suç itirafı, bu sadece herhangi biçimde bir baskı olmaksızın yapılmış ise geçerli sayılacaktır.

4. Temyize tabi olmayan bir hükümle beraat eden bir sanık, aynı nedenden ötürü bir yeni yargılamaya tabi tutulmayacaktır.

5. Ceza davaları, adaletin tecelli ettirilmesinden elde edilecek yararı koruyabilmek için gerekli olabilecek istisnalar dışında, aleni olacaktır.

Madde 9. *Ex post facto* [fiilden sonra konan] yasalara tabi olmama özgürlüğü

Hiç kimse, işlendiği zaman yürürlükte olan yasa uyarınca bir suç teşkil etmeyen herhangi bir eyleminden ya da ihmalden ötürü mahkum edilmeyecektir. Suç işlendiği zaman uygulanabilir olandan daha ağır olan bir ceza verilmeyecektir. Suçun işlenmesinden sonra çıkarılan yasa daha hafif bir ceza verilmesini öngörüyor ise, suçlu kişi bundan yararlanacaktır.

Madde 10. Tazminat hakkı

Her kişinin, usulsüz (adli hata yapılan) bir yargılama suretiyle verilen nihai bir kararla mahkum edilmesi halinde, yasaya uygun olarak tazminat alma hakkı vardır.

Madde 11. Mahremiyete saygı gösterilmesi hakkı

1. Her kişinin, şerefine saygı gösterilmesine ve onurunun tanınmasına hakkı vardır.

2. Hiç kimse, özel yaşamına, aile yaşamına, konutuna ya da haberleşmesine yönelik keyfi ya da erkin kötüye kullanımı mahiyetindeki müdahalelere, yahut şerefine ya da şöhretine yönelik hukuka aykırı saldırılara konu olamaz.

3. Herkesin, bu tür müdahaleler ya da saldırılar karşısında hukuken korunmaya hakkı vardır.

Madde 12. Vicdan ve din özgürlüğü

1. Herkesin vicdan ve din özgürlüğü hakkı vardır. Bu hak, bir kimsenin dinini ya da inançlarını sürdürme/(muhafaza etme) ya da değiştirme özgürlüğünü, ve bir kimsenin dinini ya da inançlarını bireysel olarak ya da başkalarıyla birlikte, aleni ya da özel şekilde yayma ve bunların gereklerini yerine getirme özgürlüğünü içerir.

2. Hiç kimse, dinini ya da inançlarını sürdürme/(muhafaza etme) ya da değiştirme özgürlüğüne zarar verebilecek kayıtlamalara tabi tutulmayacaktır.

3. Bir kimsenin dinini ya da inançlarını açığa vurma/(açıklama) özgürlüğü, sadece, kamu emniyetini, kamu düzenini, genel sağlığı, ya da genel ahlakı, yahut başkalarının haklarını ve özgürlüklerini korumak için gerekli olup yasayla düzenlenen sınırlamalara tabi tutulabilir.

4. Ebeveynler ya da, duruma göre vasiler, kendi inançlarına uygun olarak, kendi çocuklarının ya da velayetini üstlendikleri kişilerin din ve ahlak eğitimi almalarını sağlamak hakkına sahiptir.

Madde 13. Düşünce ve ifade özgürlüğü

1. Herkesin düşünce ve ifade özgürlüğü hakkı vardır. Bu hak, sınırlar dikkate alınmaksızın, sözlü, yazılı ya da basılı olarak, yahut sanatsal formda ya da bir kimsenin kendi seçeceği herhangi bir başka yolla, her türlü bilginin ve düşüncenin araştırılması, alınması ve yayılması özgürlüğünü de içerir.

2. Üstteki paragrafta düzenlenen bu hakkın kullanımı önceden sansüre tabi tutulmayacaktır ancak aşağıdaki hususları temin için gerekli olduğu kadarı ile açıkça yasayla düzenlenmiş olarak müteakip sorumluluklara bağlı kılınacaktır:

- a. Başkalarının haklarına ya da şöhretine saygı gösterilmesi; ya da
- b. Ulusal güvenliğin, kamu düzeninin ya da genel sağlık ya da ahlakın korunması.

3. İfade hakkı, basılı haberler, radyo yayın frekansları, yahut bilginin dağıtılmasında kullanılan araçlar üzerinde, ya da düşüncelerin ve görüşlerin iletilmesini ve dolaşımını engellemeye yol açacak diğer herhangi bir yolla hükümetin ya da özel kesimin denetiminin kötüye kullanılması halleri gibi, dolaylı yöntemler ya da yollarla kayıtlanamaz.

4. Yukarıdaki paragraf 2 hükümlerine hanel gelmeksizin, kamusal eğitimciler, çocukların ve yeni yetmelerin/(gençlerin) ahlaki açıdan korunması için münhasıran bunlara ulaşılması hususunu düzenlemek amacıyla yasayla öngörülen ön sansüre tabi tutulabilir.

5. Her tür savaş propagandası ve hukuka aykırı şiddeti kışkırtan ulusal, ırksal ya da dinsel nefret savunusu ya da ırk, renk, din, dil ya da ulusal köken dahil herhangi bir temelde herhangi bir kişiye ya da kişiler grubuna karşı herhangi bir başka benzeri yasadışı eylem, yasa ile cezalandırılabilir suçlar olarak değerlendirilecektir.

Madde 14. Yanıt hakkı

1. Yasal olarak düzenlenmiş medya iletişimi yoluyla doğru olmayan ya da suçlayıcı ifadelerin yahut düşüncelerin kamuya genel olarak duyurulmasından ötürü zarar gören herhangi bir kimsenin, yasa tarafından öngörülecek koşullar altında, aynı iletişim yolunu kullanarak yanıt verme yahut düzeltme hakkı vardır.

2. Düzeltme ya da yanıt hiçbir biçimde ilgilinin maruz bırakılabileceği diğer yasal sorumlulukları ortadan kaldırılmayacaktır.

3. Şeref ve şöhretin etkili biçimde korunabilmesi için, her bir yayıncının, ve her bir gazete, film, radyo ve televizyon şirketinin, dokunulmazlıklar yahut özel ayrıcalıklarla koruma altında olmayan bir sorumlu kişisi/(sorumlu müdürü) bulunacaktır.

Madde 15. Toplanma hakkı

Silahsız olarak, barışçıl toplanma hakkı tanınmıştır. Bu hakkın kullanılmasına üzerine, yasaya uygun olarak öngörülen ve bir demokratik toplumda ulusal güvenlik, kamu emniyeti ya da kamu düzeni yararı, yahut genel sağlığın ya da ahlakın ya da başkalarının haklarının ya da özgürlüklerinin korunması için gerekli olanlardan başka hiçbir kayıtlama konulamaz.

Madde 16. Örgütlenme özgürlüğü

1. Her kişi, ideolojik, dinsel, siyasal, ekonomik, çalışmaya ilişkin, sosyal, kültürel, sportif ya da başka amaçlar için serbest olarak örgütlenme hakkına sahiptir.
2. Bu hakkın kullanılması sadece, bir demokratik toplumda ulusal güvenlik, kamu emniyeti ya da kamu düzeni yararı, yahut genel sağlığın ya da ahlakın ya da başkalarının haklarının ve özgürlüklerinin korunması için gerekli olabilecek yasayla öngörölmüş türdeki kayıtlamalara tabi olacaktır.
3. Bu Maddenin hükümleri, silahlı kuvvetler ve polis örgütü üyeleri üzerinde, örgütlenme hakkının kullanılmasından yoksun bırakılmayı dahi içeren, yasal kayıtlamaların getirilmesine engel teşkil etmez.

Madde 17. Aileye ilişkin haklar

1. Aile, toplumun doğal ve temel grup birimidir ve toplum ve Devlet tarafından korunmaya hak sahibidir.
2. Evlenme yaşına gelmiş erkeklerin ve kadınların evlenme ve bir aile kurma hakkı, Sözleşmede öngörölen ayrımcılık yapılmaması ilkesine aykırı düşmeyen koşullarda gerçekleşmiş ve ulusal yasalarda öngörölen koşullara uygun olması kaydıyla, tanınacaktır.
3. Hiçbir evlilik, evlenmek isteyen eşlerin özgür ve tam rızası bulunmadıkça geçerlilik kazanmayacaktır.
4. Taraf Devletler, evlenmede, evlilik süresinde ve evliliğin sona ermesinde eşlerin haklarda eşitliğini ve sorumluluklarının yeterli biçimde dengelenmesini temin edecek uygun önlemleri alacaklardır. Evliliğin bozulması halinde, sadece çocukların en yüksek derecede yararları esas alınarak korunmaları için gerekli olan her husus sağlanacaktır.
5. Yasa, evlilik içi ve evlilik dışı doğan çocuklar bakımından haklarda eşitliği tanıyıp düzenleyecektir.

Madde 18. İsim hakkı

Her kişinin, kendisine verilen bir isme ve ebeveynlerinin yahut ebeveynlerinden birisinin soy ismine sahip olma hakkı vardır. Yasa, gerekli olması halinde isimlerin kullanılmasına dair ölçütler öngörmek suretiyle, herkese tanınacak bu hakkın tabi olacağı usulü düzenleyecektir.

Madde 19. Çocuk hakları

Her küçük çocuk, ailesine, topluma ve Devlete düşen boyutuyla, bir küçük olması halinin gerekli kıldığı koruma önlemlerine hak sahibidir.

Madde 20. Vatandaşlık hakkı

1. Her kişinin bir vatandaşlığa sahip olma hakkı vardır
2. Her kişinin, eğer bir başka vatandaşlığa hak sahibi değil ise, ülkesinde doğduğu devletin vatandaşlığına sahip olma hakkı vardır.
3. Hiç kimse vatandaşlığından ya da vatandaşlığını değiştirme hakkından keyfi olarak yoksun bırakılmayacaktır.

Madde 21. Mülkiyet hakkı

1. Herkes mülkiyetini kullanma ve mülkiyetinden yararlanma hakkına sahiptir. Yasa, bu kullanmayı ve yararlanmayı, toplumun çıkarlarına uygun olması koşuluna tabi kılabilir.
2. Hiç kimse, kamusal yarar yahut sosyal menfaat gerekçeleriyle, ve yasa tarafından öngörülmuş hallerde ve usullere/(biçimlere) göre adil bir tazminat ödenerek yapılması dışında, mülkiyetinden yoksun bırakılmayacaktır.
3. Bir kişinin bir başka kişi tarafından angarya ve herhangi bir başka biçimde sömürülmesi yasa ile yasaklanacaktır.

Madde 22. Seyahat ve yerleşme özgürlüğü

1. Bir Taraf Devletin ülkesinde hukuka uygun olarak bulunan her kişinin, yasa hükümlerine tabi olarak, bu ülke içinde seyahat etme ve yerleşme hakkı vardır.
2. Her kişinin, kendi ülkesi dahil, herhangi bir ülkeyi serbestçe terk etme hakkı vardır.
3. Üstte belirtilen hakların kullanılması sadece yasaya uygun olarak, bir demokratik toplumda suçun önlenmesi ya da ulusal güvenliğin, kamu emniyetinin, kamu düzeninin, genel ahlakın, genel sağlığın ya da başkalarının haklarının yahut özgürlüklerinin korunması için gerekli olduğu ölçüde kayıtlanabilir.

4. Paragraf 1'de tanınan hakların kullanılması yasa tarafından, kamu yararı gerekçelerine dayalı olarak tespit edilmiş bölgeler içerisinde de sınırlandırılabilir.
5. Hiç kimse vatandaşı bulunduğu Devletin ülkesinin dışına çıkarılamaz ya da o ülkeye girme hakkından yoksun bırakılamaz.
6. Bu Sözleşmenin Tarafı bir Devletin ülkesinde hukuka uygun olarak bulunan bir yabancı sadece, yasaya uygun olarak verilmiş bir kararı takiben o ülkeden sınır dışı edilebilir.
7. Her kişinin, siyasal suçlar ya da bunlarla bağlantılı adi/(olağan) suçlardan ötürü takibata uğramış olması halinde, o Devletin mevzuatı ve uluslararası sözleşmeler uyarınca, bir yabancı ülkeye iltica etmeyi talep etme ve o ülkede kendisine mülteci statüsü verilmesi hakkı vardır.
8. Bir yabancı hiçbir halde, ırk, vatandaşlık, din, sosyal statü ya da siyasal görüşlerinden ötürü yaşam hakkının ya da kişi özgürlüğünün tehlikeye düşecek bulunduğu bir ülkeye, o ülkenin söz konusu yabancı kişinin vatandaşı bulunduğu ülke olup olmadığına bakılmaksızın, sınır dışı edilemez/(ülkeden çıkarılamaz) yahut geri gönderilemez.
9. Yabancıların toplu olarak sınır dışı edilmesi yasaktır.

Madde 23. Yönetime katılma hakkı

1. Her vatandaş aşağıdaki haklardan ve olanaklardan yararlanacaktır;
 - a. Doğrudan ya da serbest olarak seçilmiş temsilcileri aracılığı ile, kamusal işlerin yürütülmesinde yer alma;
 - b. Seçmenlerin istencinin özgürce ifade edilmesini güvence altına alan genel ve eşit oy ve gizli oylama usulü ile gerçekleştirilecek olan düzenli aralıklarla yapılan hakiki seçimlerde oy kullanma ve seçilme;
 - c. Genel eşitlik koşulları altında, ülkesinin kamu hizmetlerine girme.
2. Yasa yukarıdaki paragrafta anılan hakların ve olanakların kullanılmasını sadece yaş, vatandaşlık, ikamet, dil, eğitim, medeni durum ve akli yeterlik/(ehliyet) ya da ceza davasında yetkili bir mahkeme tarafından mahkum edilmiş olma temelinde düzenleyebilir.

Madde 24. Eşit korunmaya hak

Bütün kişiler yasa önünde eşittir. Dolayısıyla bütün kişiler, ayrımcılık yapılmaksızın, yasayla eşit şekilde korunmaya hak sahibidirler.

Madde 25. Yargısal korunma hakkı

1. Herkesin, ilgili devletin anayasasında ya da yasalarında ya da bu Sözleşmede tanınan temel haklarını ihlal eden tasarruflara karşı korunması için, bu tür ihlaller resmi görevlerini ifa ederken tasarrufta bulunan kişiler tarafından işlenmiş olsa bile, basit ve hızlı biçimde bir yetkili mahkemeye ya da yargı yerine başvurmaya ya da herhangi bir başka etkili başvuru yapmaya hakkı vardır.

2. Taraf Devletler aşağıdaki hususları üstlenirler:

- a. bu tür hukuk yolunu talep eden herhangi bir kimsenin haklarının, o devletin hukuk sistemi tarafından öngörülen yetkili makamlarca belirlenmesinin temin edilmesi;
- b. yargısal başvuru olanaklarının geliştirilmesi;
- c. yetkili makamların, bu tür hukuk yolları sağlandığı zaman, bunların icra edilmesini temin etmesi.

BÖLÜM III**EKONOMİK, SOSYAL VE KÜLTÜREL HAKLAR****Madde 26. Aşamalı gelişim**

Taraf Devletler, Buenos Aires Protokolüyle değişik Amerikan Devletleri Örgütü Şartında öngörülen ekonomik, sosyal, eğitimsel, bilimsel ve kültürel standartların içerdiği hakların, mevzuat çıkartılması ya da diğer uygun yollarla, tam olarak gerçekleştirilmesini aşamalı biçimde sağlamak amacıyla, hem ulusal düzeyde hem de uluslararası işbirliği yaparak, özellikle ekonomik ve teknik niteliktekiler olmak üzere, önlemler almayı taahhüt ederler/(üstlenirler).

BÖLÜM IV

GÜVENCELERİN ASKIYA ALINMASI, YORUMLAMA VE UYGULAMA

Madde 27. Güvencelerin askıya alınması

1. Bir Taraf Devlet, bağımsızlığını ya da güvenliğini tehdit eden savaş, kamusal tehlike ya da diğer tehlike zamanında, söz konusu durumun yol açtığı zorunlulukların kesin biçimde gerektirdiği ölçüde ve süreyle bu Sözleşme çerçevesindeki yükümlülüklerinden sapma teşkil eden önlemleri, bu tür önlemlerin uluslararası hukuktan doğan diğer yükümlülükleriyle bağdaşmayan nitelikte olmaması, ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din ya da sosyal köken temelinde ayrımcılık yapmaması koşuluyla, alabilir.

2. Yukarıdaki hüküm, aşağıdaki Maddelerin herhangi bir biçimde askıya alınmasına yetki vermez: Madde 3 (Hukuk kişiliğine hak), Madde 4 (Yaşam hakkı), Madde 5 (İnsanca muamele görme hakkı), Madde 6 (Köle olmama özgürlüğü), Madde 9 (Ex post facto [fiilden sonra konan] yasalara tabi olmama özgürlüğü), Madde 12 (Vicdan ve din özgürlüğü), Madde 17 (Aileye ilişkin haklar), Madde 18 (İsim hakkı), Madde 19 (Çocuk hakları), Madde 20 (Vatandaşlık hakkı), Madde 23 (Yönetime katılma hakkı), ya da bu hakların korunması için zorunlu bulunan yargısal güvenceler.

3. Anılan askıya alma yetkisini kullanan herhangi bir Taraf Devlet, uygulanmaları askıya alınan hükümler, bu askıya almanın ortaya çıkmasına yol açan nedenler, ve bu tür askıya almanın sona ermesi bakımından belirlenen tarih konusunda, Amerikan Devletleri Örgütü Genel Sekreteri aracılığıyla, diğer Taraf Devletleri derhal bilgilendirecektir.

Madde 28. Federasyon şartı

1. Bir Taraf Devlet Federal bir Devlet yapısında olduğunda, bu Taraf Devletin ulusal hükümeti, konusu itibariyle üzerinde yasama ve yargı yetkilerini kullandığı hususlara ilişkin olarak bu Sözleşmenin bütün hükümlerini uygulayacaktır.

2. Konusu itibariyle üzerinde Federal Devletin kurucu birimlerinin yetkili olduğu hususlara ilişkin hükümler bağlamında ulusal hükümet, kurucu birimlerin yetkili makamlarının bu Sözleşme gereklerinin yerine

getirilebilmesine elveren nitelikteki hükümleri kabul edebilmelerini sağlamak üzere, kendi anayasasına ve yasalarına uygun olarak, gerekli önlemleri hemen alacaktır.

3. İki ya da daha çok Taraf Devlet bir federasyon ya da başka türde bir birlik oluşturmaya karar verirse, yapılan federal ya da başka türdeki anlaşmanın, örgütlenen yeni Devlette bu Sözleşme standartlarının geçerliliğini sürdürmek ve etkili kılmak bakımından gerekli hükümleri içermesine özen göstereceklerdir.

Madde 29. Yorumlamaya ilişkin kayıtlamalar

Bu Sözleşmenin hiçbir hükmü,

- a. Bu Sözleşmede tanınan haklardan ve özgürlüklerden yararlanmanın ve bunların kullanılmasının herhangi bir Taraf Devlet, grup ya da kişi tarafından bastırılmasına yahut bu Sözleşmede öngörülenlerden daha geniş ölçekte kayıtlanmasına cevaz verir biçimde;
- b. Herhangi bir Taraf Devletin yasalarıyla ya da bu Devletlerden birinin tarafı bulunduğu başka bir sözleşmeyle tanınmış bulunan herhangi bir haktan ya da özgürlükten yararlanmayı ya da bunu kullanmayı kayıtlar biçimde;
- c. İnsan kişiliğinde yerleşik olan ya da bir yönetim biçimi olarak temsili demokrasiden kaynaklanan diğer hakları ya da güvenceleri ortadan kaldırır biçimde;
- d. Amerikan İnsan Hakları ve Ödevleri Bildirisinin ve aynı nitelikteki diğer uluslararası belgelerin etkinliğini bertaraf eder ya da sınırlandırır biçimde, yorumlanamaz.

Madde 30. Sınırlamaların kapsamı

Bu Sözleşmeye göre, Sözleşmede tanınan haklardan ya da özgürlüklerden yararlanma ya da onları kullanma üzerinde öngörölmüş olan sınırlamalar, bunların genel yarar gerekçeleriyle çıkarılan yasalara ve bu tür sınırlamaların konulması amacına uygun bulunması haricinde, uygulanamaz.

Madde 31. Başka hakların tanınması

Madde 76 ve Madde 77’de öngörülen usuller uyarınca tanınan başka haklar ve özgürlükler, bu Sözleşmenin koruma sistemine dahil edilebilir.

**BÖLÜM V
KİŞİSEL SORUMLULUKLAR**

Madde 32. Ödevler ve haklar arasındaki bağ

1. Her kişinin ailesine, toplumuna ve insanlığa karşı sorumlulukları vardır.
2. Her bir kişinin sahip olduğu haklar, demokratik bir toplumda, başkalarının hakları, herkesin güvenliği ve genel refahın adalete uygun gerekleri ile sınırlıdır.

**KISIM II
KORUMA YOLLARI**

**BÖLÜM VI
YETKİLİ ORGANLAR**

Madde 33

Bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin taahhütlerini yerine getirmelerine ilişkin konularda aşağıdaki organlar yetkili olacaktır.

- a. “Komisyon” olarak anılacak olan, Amerikalılar-arası İnsan Hakları Komisyonu; ve
- b. “Mahkeme” olarak anılacak olan, Amerikalılar-arası İnsan Hakları Mahkemesi

BÖLÜM VII

AMERİKALILAR-ARASI İNSAN HAKLARI KOMİSYONU

ALT BÖLÜM I. ÖRGÜTLENME

Madde 34

Amerikalılar-arası İnsan Hakları Komisyonu, üstün ahlaki nitelikler taşıyan ve insan hakları alanında yetkinliği tanınmış kişiler olan yedi üyeden oluşacaktır.

Madde 35

Komisyon, Amerikan Devletleri Örgütü üyesi tüm Devletleri temsil edecektir.

Madde 36

1. Komisyon üyeleri, üye Devletler hükümetlerince önerilen bir adaylar listesi içinden, kişisel sıfatlarıyla (görev yapmak üzere) Örgüt Genel Kurulu tarafından seçilecektir.

2. Bu hükümetlerin her biri, onları öneren Devletlerin ya da Amerikan Devletleri Örgütü üyesi herhangi bir diğer Devletin vatandaşları olan en çok üç aday önerebilir. Üç aday içeren bir liste önerildiğinde adaylar arasından en azından biri, aday listesini önerenin dışındaki bir Devletin vatandaşı olacaktır.

Madde 37

1. Komisyon üyeleri dört yıllık bir görev süresi için seçileceklerdir ve sadece bir kez yeniden seçilebilirler; fakat ilk seçimde seçilmiş üyelerden üçünün görev süreleri iki yılın sonunda bitecektir. İlk seçimin hemen ardından Genel Kurul, bu üç üyenin adlarını kura yoluyla belirleyecektir.

2. Komisyonda aynı Devletin vatandaşı iki üye bulunamaz.

Madde 38

Komisyonunda bir (üyenin) görev süresinin olağan şekilde sona ermesinden başka nedenlerle boşalan bir üyelik, (Amerikan Devletleri) Örgütü(ün) Sürekli Konseyi tarafından, Komisyon Statüsü hükümlerine göre doldurulacaktır.

Madde 39

Komisyon, onayını almak üzere Genel Kurula sunacak olduğu kendi Statüsünü hazırlayacaktır. Komisyon Yönetmeliğini/(Usul Kurallarını) bizzat tespit edecektir.

Madde 40

Komisyonun sekreteryaya hizmetleri, Örgüt Genel Sekreterliğinin uygun uzman birimi tarafından sağlanacaktır. Bu birim, Komisyon tarafından görevlendirildiği işleri yerine getirebilmesi için gerekli olan kaynaklarla donatılacaktır.

ALT BÖLÜM 2. İŞLEVLER

Madde 41

Komisyonun temel işlevi, insan haklarına saygıyı geliştirmek ve insan haklarını korumak olacaktır. Komisyonun yetkisini kullanırken aşağıdaki işlevleri ve yetkileri olacaktır:

- a. Amerikan halkları arasında insan hakları bilincini geliştirmek;
- b. Üye Devletler hükümetlerine, bu tür tasarrufların tavsiyeye şayan olduğu görüşünde olduğunda, iç hukukları ve anayasal hükümleri çerçevesinde insan haklarını ilerletici nitelikteki önlemlerin aşamalı olarak alınmasının yanı sıra, bu haklara uyulmasını daha da arttırıcı uygun önlemlerin alınmasına yönelik tavsiyelerde bulunmak;
- c. Görevlerini yerine getirirken tavsiyeye şayan gördüğü türdeki çalışmaları yapmak ve raporları hazırlamak;
- d. Üye Devletler hükümetlerinden, insan hakları konularında aldıkları önlemler hakkında kendisine bilgi sunmalarını talep etmek;

e. İnsan haklarına ilişkin konularda üye Devletler tarafından yürütülen soruşturmalara Örgüt Genel Sekreterliği aracılığıyla karşılık vermek ve, olanaklarının sınırları içinde, bu Devletlere talep ettikleri danışmanlık hizmetlerini sağlamak;

f. Bu Sözleşme Madde 44 ila 55 hükümleri çerçevesinde, şikayet dilekçeleri ve diğer iletiler hakkında yetkisi uyarınca gerekli işlemleri yapmak; ve

g. Amerikan Devletleri Örgütü Genel Kuruluna yıllık bir rapor sunmak.

Madde 42

Taraf Devletler, Komisyonun, Buenos Aires Protokolüyle Değişik Amerikan Devletleri Örgütü Şartında düzenlenen ekonomik, sosyal, eğitimsel, bilimsel ve kültürel standartların içerdiği haklardaki gelişme ve iyileştirmeleri takip etme ve gözleme olanağı bulabilmesini temin etmek üzere, Amerikalılar-arası Ekonomik ve Sosyal Konseyinin ve Amerikalılar-arası Eğitim, Bilim ve Kültür Konseyinin Yürütme Komitelerine, ilgili oldukları konularda yıllık olarak sundukları raporların ve çalışmalarının her tekinin birer örneğini Komisyona sunacaklardır.

Madde 43

Taraf Devletler, iç hukuklarında bu Sözleşmenin hükümlerinin etkin biçimde uygulanmasının ne şekilde temin edildiğine ilişkin olarak Komisyona, talebi üzerine bilgi sağlamayı üstlenirler.

ALT BÖLÜM 3. YETKİ**Madde 44**

Herhangi bir kişi ya da kişi grubu, ya da Örgüte üye bir yahut daha çok Devlette yasal olarak tanınan herhangi bir hükümetler-dışı kuruluş, bu Sözleşmenin bir Taraf Devletçe ihlal edildiğine ilişkin ihbarları ya da şikayetleri içeren dilekçelerle Komisyona başvurabilir.

Madde 45

1. Herhangi bir Taraf Devlet bu Sözleşmeyi onaylama ya da Sözleşmeye katılma belgesini depo ettiği zaman ya da daha sonraki herhangi bir zaman, bir Taraf Devletin, bu Sözleşmede düzenlenen bir insan hakkını diğer bir Taraf Devletin ihlal ettiğini ileri sürerek yaptığı başvuruları Komisyonun alması ve incelemesi yetkisini tanıdığını beyan edebilir.
2. Bu Madde uyarınca yapılan başvurular sadece, Komisyonun yukarıda anılan yetkisini tanıdığına dair bir beyanda bulunmuş olan bir Taraf Devletçe sunulmuş olursa kabul edilebilir ve incelenebilir. Komisyon, böyle bir beyanda bulunmamış olan bir Taraf Devlete karşı yapılan hiç bir başvuruyu kabul etmeyecektir.
3. Yetkinin tanınmasına ilişkin bir beyan, süresiz olarak, belirlenmiş bir dönem ya da belirli bir vaka için geçerli olacak şekilde yapılabilir.
4. Yetki tanıma beyanları, Örgüte üye Devletlere bu beyanların örneklerini iletilecek olan Amerikan Devletleri Örgütü Genel Sekreterliğine depo edilecektir.

Madde 46

1. Madde 44 ya da Madde 45 hükümleri uyarınca verilen bir şikayet dilekçesinin ya da başvurunun Komisyon tarafından kabulü aşağıdaki gereklere tabi olacaktır:
 - a. Uluslararası hukukun genel olarak kabul edilen ilkelerine uygun olarak, iç hukuk yollarına başvurulmuş ve bunların tüketilmiş olması;
 - b. Nihai kararın/hükmün haklarının ihlal edildiğini ileri süren tarafa bildirilmiş olduğu tarihten itibaren altı aylık bir süre içinde şikayet dilekçesinin verilmiş ya da başvurunun yapılmış olması;
 - c. Şikayet dilekçesi ya da başvuru konusunun, bir başka uluslararası çözüme kavuşturma usulü çerçevesinde derdest bulunuyor olmaması; ve
 - d. Madde 44'teki durum söz konusu olduğunda, şikayet dilekçesinin, başvuruda bulunan kişinin ya da kişilerin ya da kuruluşun yasal temsilcisinin adını, uyrukluğunu, mesleğini, ikametgahını ve imzasını içermesi.
2. Bu Maddenin paragraf 1 (a) ve (b) hükümleri, aşağıdaki durumlarda uygulanabilir olmayacaktır:

- a. İlgili Devletin iç hukuku/(mevzuatı), ihlal edildiği ileri sürülen hak ya da hakları usulüne uygun biçimde korunmasını sağlamadığında;
- b. Haklarının ihlal edildiğini ileri süren taraf iç hukuk yollarına başvurmadan yoksun bırakılmış ya da bunları tüketmesi engellenmiş olduğunda; ya da
- c. Yukarıda anılan hukuk yolları içinde kesin bir hükme varılmasında haklı görülemeyecek bir gecikme olduğunda.

Madde 47

Komisyon, Madde 44 ve Madde 45 çerçevesinde sunulan herhangi bir şikayet dilekçesini ya da başvuruyu aşağıdaki hallerde kabul edilemez bulacaktır:

- a. Madde 46'da belirtilen gereklerden herhangi biri karşılanmadığında;
- b. Şikayet dilekçesi ya da başvuru, bu Sözleşme tarafından güvence altına alınan hakların ihlal edildiğini gösterir olguları içermediğinde;
- c. Başvurucunun ya da Devletin ifadeleri/açıklamaları, şikayet dilekçesinin ya da başvurunun açıkça temelsiz yahut aşıkâr biçimde kurallara aykırı olduğunu gösterdiğinde;
- d. Şikayet dilekçesi ya da başvuru, Komisyon ya da başka bir uluslararası örgüt tarafından daha önce incelenmiş bulunan bir dilekçe ya da başvuru ile esas itibariyle aynı olduğunda.

ALT BÖLÜM 4. USUL**Madde 48**

1. Komisyon, bu Sözleşme ile korunan haklardan herhangi birinin ihlal edildiği ileri sürülen bir şikayet dilekçesini ya da başvuruyu aldığı zaman aşağıdaki usulü izleyecektir:

- a. Eğer şikayet dilekçesini ya da başvuruyu kabul edilebilir görürse, ileri sürülen ihlallerin sorumlusu olarak gösterilen Devletin hükümetinden bilgi isteyecek ve o hükümete, şikayet dilekçesi-

nin ya da başvurunun ilgili bölümlerinin bir suretini sağlayacaktır. Bu bilgi, her vakanın koşullarına göre Komisyon tarafından belirlenecek makul bir süre içinde sunulacaktır.

b. Bu bilgi alındıktan sonra, ya da bu bilgi alınmaksızın belirlenen süre sona erdikten sonra, Komisyon şikayet dilekçesinin ya da başvurunun halen geçerli temelleri olup olmadığını saptayacaktır. Eğer bu şikayetin geçerli temeller yok ise, Komisyon dosyanın kapatılmasına karar verecektir.

c. Komisyon, bilahare edindiği bilgi ya da kanıtlara dayanarak da bir şikayet dilekçesinin ya da başvurunun kabul edilemez ya da kurallara aykırı/(usulsüz) olduğunu açıklayabilir.

d. Eğer dosya kapatılmadıysa Komisyon, tarafların bilgisi dahilinde, şikayet dilekçesinde ya da başvuruda ileri sürülen olguları doğrulamak üzere meseleyi inceleyecektir. Eğer gerekli ve yerindeyse, işlemlerin etkin biçimde yürütülmesi için Komisyonca talep edilecek, ve ilgili Devletlerce de Komisyona sağlanacak olan gerekli tüm kolaylıklar temin edilerek, Komisyon tarafından bir soruşturma yapılacaktır.

e. Komisyon, ilgili Devletlerden konuya ilişkin herhangi bir bilgi vermelerini talep edebilir ve, eğer böyle bir talepte bulunmuşsa, ilgili tarafların sözlü ifadelerini dinleyebilir ya da yazılı ifadelerini alabilir.

f. Komisyon, bu Sözleşmede tanınan insan haklarına saygı gösterilmesi temelinde, meseleyi bir dostane çözüme ulaştırmak amacıyla kendisini ilgili taraflara hizmete amade kılacaktır.

2. Bununla birlikte, ciddi nitelikli ve acil durumlarda, kabul edilebilirliğe ilişkin bütün biçimsel gereklerin yerine getirildiği bir şikayet dilekçesinin ya da başvurunun sadece sunulmuş olması, ülkesinde ihlal teşkil eden bir tasarrufun gerçekleştiği ileri sürülen Devletin ön oluruyla Komisyonun bir soruşturmayı yürütebilmesi gereği bakımından yeterli olacaktır.

Madde 49

Madde 48 paragraf 1/(f) hükmü uyarınca dostane bir çözüme ulaşıldıysa, Komisyon, şikayetçiye ve bu Sözleşmeye Taraf Devletlere iletilecek, ve yayımlanmak üzere daha sonra Amerikan Devletleri Örgütü Genel Sekreterine ulaştırılacak olan bir rapor düzenleyecektir. Bu

rapor olguların ve varılan çözümün özet bir açıklamasını içerecektir. Bu vakadaki herhangi bir taraf bu yönde talepte bulunursa, konuya ilişkin bilgi ona mümkün olan en tam şekilde sağlanacaktır.

Madde 50

1. Eğer bir çözüme ulaşılamadıysa Komisyon, kendi Statüsünde belirlenen zaman sınırı içinde, olguları ortaya koyan ve ulaştığı sonuçları açıklayan bir rapor düzenleyecektir. Rapor, bir bütün olarak ya da kısmen, Komisyon üyelerinin oybirliğiyle varılan bir uzlaşmanın ifadesi değilse herhangi bir üye, bu rapora ayrı görüşünü ekleyebilir. Madde 48 paragraf 1/(e) hükmü uyarınca verilen yazılı ve sözlü beyanlar da rapora eklenecektir.

2. Rapor, bunu yayımlama serbestisine sahip olmayan ilgili Devletlere iletilecektir.

3. Komite, bu raporu iletirken, yerinde gördüğü önerilerde ve tavsiyelerde bulunabilir.

Madde 51

1. Komisyon raporunun ilgili Devletlere iletilmesi tarihinden itibaren üç aylık bir süre içinde mesele çözüme ulaştırılmadıysa ya da Komisyon yahut ilgili Devlet tarafından Mahkemeye götürülmemiş ve Mahkemenin yetkisi kabul edilmişse, Komisyon, üyelerinin mutlak çoğunluğunun kararı ile, değerlendirmesine sunulan sorunlara ilişkin görüşünü ve ulaştığı sonuçları ortaya koyabilir.

2. Uygun olan hallerde, Komisyon, konuya ilişkin tavsiyelerde bulunacak ve incelenmiş olan hususun düzeltilmesi için üzerine düşen önlemlerin o Devletçe alınacak olduğu bir süreyi saptayacaktır.

3. Saptanan süre dolduğunda, Komisyon, üyelerinin mutlak çoğunluğunun kararıyla, Devletin yeterli önlemler almış olup olmadığına ve bu raporunu yayımlayıp yayımlamayacağına ilişkin kararını verecektir.

BÖLÜM VIII AMERİKALILARARASI İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ALT BÖLÜM 1. TEŞKİLAT

Madde 52

1. Mahkeme, vatandaşı buldukları ya da onları aday gösteren Devletin hukukuna uygun biçimde en yüksek yargı görevlerini yerine getirme bakımından gerekli vasıflara sahip olup, en üst düzeyde ahlaki niteliklere haiz ve insan hakları alanında yetkinlikleri tanınmış hukukçular arasından kişisel sıfatlarıyla seçilen Örgüte üye Devletlerin vatandaşı yedi yargıçtan oluşacaktır.

2. Mahkemede aynı Devletin vatandaşı iki yargıç bulunamaz.

Madde 53

1. Mahkeme yargıçları, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin mutlak çoğunluğunun gizli oyuyla, bu Devletler tarafından önerilen bir adaylar listesi içinden Örgüt Genel Kurulunda seçileceklerdir.

2. Taraf Devletlerin her biri, onları öneren Devletin ya da Amerikan Devletleri Örgütü üyesi herhangi bir diğer Devletin vatandaşları olan en çok üç aday önerebilir. Üç aday içeren bir liste önerildiğinde, adaylar arasından en azından biri, aday listesini önerenin dışındaki bir Devletin vatandaşı olacaktır.

Madde 54

1. Mahkeme yargıçları altı yıllık bir görev süresi için seçileceklerdir ve sadece bir kez yeniden seçilebilirler. İlk seçimde seçilmiş yargıçlardan üçünün görev süreleri üç yılın sonunda bitecektir. İlk seçimin hemen ardından, bu üç yargıcın adları Genel Kurulda kura yoluyla belirlenecektir.

2. Görev süresi dolmamış bir yargıcın yerine geçmek üzere seçilen bir yargıç, yerini aldığı yargıcın görev süresini tamamlayacaktır.

3. Yargıçlar, görev süreleri dolana dek görevde kalacaklardır. Bununla birlikte, bu yargıçlar görmeye başlamış buldukları ve halen derdest

olan vakalar bakımından, yeni seçilmiş yargıçların bu vakalarda görev süresi dolan yargıçların yerine geçmemesini temin etmek amacıyla, hizmet etmeyi sürdüreceklerdir.

Madde 55

1. Mahkemeye sunulmuş bir vakaya Taraf Devletlerden herhangi birinin vatandaşı olan bir yargıç, bu vakanın görülmesinde yer alma hakkını muhafaza edecektir.

2. Bir vakayı görmek üzere göreve çağırılan yargıçlardan biri o vakaya Taraf Devletlerden birinin vatandaşıysa, bu vakadaki herhangi bir başka Taraf Devlet, Mahkemede *ad hoc* yargıç olarak görev yapmak üzere kendi seçeceği bir kişiyi atayabilir.

3. Bir vakayı görmek üzere göreve çağırılan yargıçlar arasından hiçbiri o vakaya Taraf Devletlerden herhangi birisinin vatandaşı değilse, bu Taraf Devletlerden her biri bir *ad hoc* yargıç atayabilir.

4. Bir *ad hoc* yargıç, Madde 52'de gösterilen nitelikleri taşıyacaktır.

5. Bir vakada Sözleşmenin Taraf Devletlerden birkaçının menfaat birliği varsa, bunlar yukarıdaki hükümlerin amaçları bakımından, tek bir taraf sayılırlar. Tereddüt halinde, bu husustaki kararı Mahkeme verecektir.

Madde 56

Mahkeme çalışmalarının yürütümü bakımından beş yargıç oturum yeter sayısını oluşturacaktır.

Madde 57

Mahkemeye götürülmüş bütün vakalarda Komisyon, Mahkeme önünde hazır bulunacaktır.

Madde 58

1. Mahkemenin yeri, Sözleşmenin Taraf Devletlerce Örgüt Genel Kurulunda belirlenen yer olacaktır; bununla birlikte Mahkeme, yargıçların çoğunluğu bunun arzuya şayan olduğu görüşünde olduklarında ve ilgili

Devletin önceden rızasının alınmış olması kaydıyla, Amerikan Devletleri Örgütü üyesi herhangi bir Devletin ülkesinde de toplanabilir. Mahkemenin yeri, Sözleşmeye Taraf Devletlerce, Genel Kurulda alınacak üçte ikilik oyla değiştirilebilir.

2. Mahkeme kendi Sekreterini atayacaktır.

3. Mahkeme Sekreteri, Mahkemenin bulunduğu yerde görev yapacaktır ve Mahkemenin başka yerde yapabileceği toplantılara da katılacaktır.

Madde 59

Mahkeme, her halükarda Mahkeme bağımsızlığıyla bağdaşmaz olmaması kaydıyla Örgüt Genel Sekreterliğinin idari standartlarına uygun olarak, Mahkeme Sekreterinin yönetimi altında görev yapacak olan kendi Sekreteryasını kuracaktır. Mahkeme Sekreteryası personeli Örgüt Genel Sekreteri tarafından, Mahkeme Sekreterine danışılarak atanacaktır.

Madde 60

Mahkeme, onaylanmak üzere Genel Kurula sunulacak olan kendi Statüsünü düzenleyecektir. Mahkeme, kendi Usul Kurallarını da kabul edecektir.

ALT BÖLÜM 2. YETKİ ve GÖREVLER

Madde 61

1. Sadece Taraf Devletler ve Komisyon bir vakayı Mahkemeye sunma hakkına sahip olacaktır.

2. Mahkemenin bir vakayı dinleyebilmesi için Madde 48 ila 50'de düzenlenen usullerin tamamlanmış olması gerekir.

Madde 62

1. Bir Taraf Devlet bu Sözleşmeyi onaylama ya da Sözleşmeye katılma belgesini depo ederken ya da herhangi bir müteakip zamanda, bu Sözleşmenin yorumlanmasına ya da uygulanmasına ilişkin tüm meselelerde

Mahkemenin yargı yetkisini, *ipso facto* (kendiliğinden) ve özel anlaşma/işlem) gerekmez, bağlayıcı olarak tanıdığını beyan edebilir.

2. Bu tür bir beyan, koşulsuz olarak, karşılıklılık koşuluyla, belirlenmiş bir süre ya da belirli vakalar için olacak şekilde yapılabilir. Bu beyan, örneklerini Örgüt üyesi diğer Devletlere ve Mahkeme Sekreterine iletilecek olan Örgüt Genel Sekreterine sunulacaktır.

3. Mahkemenin yargı yetkisi, vakaya Taraf Devletlerin bu yargı yetkisini yukarıdaki paragraflar hükümleri uyarınca özel bir beyanda bulunmak ya da bir özel anlaşma yapmak suretiyle tanımaları ya da tanımış bulunmaları halinde, bu Sözleşmenin hükümlerinin yorumlanmasına ve uygulanmasına ilişkin olarak kendisine sunulan tüm vakaları kapsar.

Madde 63

1. Mahkeme bu Sözleşmeyle korunan bir hakkın ya da özgürlüğün ihlal edildiğini saptarsa, Mahkeme zarar gören tarafın ihlal edilmiş olan haktan ya da özgürlükten yararlanmasının teminine karar verecektir. Mahkeme uygun olması halinde, hakkın ya da özgürlüğün bu şekilde ihlalini oluşturan tasarrufun/(önlemin) ya da durumun giderilmesine/düzeltilmesine ve zarar gören tarafa adil bir tazminat ödenmesine de karar verecektir.

2. Çok önemli ve acil vakalarda, ve kişilerin giderilmesi olanaksız zarara uğramalarının engellenmesi gerektiği zamanlarda, Mahkeme, incelemekte bulunduğu meseleler bakımından yerinde/(gerekli) gördüğü geçici nitelikte önlemler alacaktır. Mahkeme, henüz kendisine sunulmamış bir vakaya ilişkin olarak, Komisyonun istemi üzerine harekete geçebilir.

Madde 64

1. Örgüt üyesi Devletler, bu Sözleşmenin ve insan haklarının korunmasına ilişkin Amerikan Devletlerindeki diğer antlaşmaların yorumu hususunda Mahkemeye danışabilirler. Buenos Aires Protokolüyle Değişik Amerikan Devletleri Örgütü Şartının X. Bölümünde sayılan organlar da, kendi yetki alanlarıyla çerçeveli olarak, aynı şekilde Mahkemeye danışabilirler.

2. Mahkeme, Örgüt üyesi bir Devletin talebi üzerine, o Devletin ulusal yasalarından herhangi birinin yukarıda anılan uluslararası belgelerle bağdaşabilirliği hususundaki görüşlerini o Devlete sağlayabilir.

Madde 65

Mahkeme, Amerikan Devletleri Örgütü Genel Kurulunun her olağan oturumuna, Kurulun değerlendirmesi için, bir önceki yılda yaptığı çalışmalarına ilişkin olarak bir rapor sunacaktır. Mahkeme, özellikle, bir Devlet tarafından Mahkemece verilmiş hükümlerin gereği yerine getirilmemiş vakaları, bunlarla ilintili uygun tavsiyelerde bulunarak belirtecektir.

ALT BÖLÜM 3. USUL**Madde 66**

1. Mahkemenin verdiği hükümler gerekçeli olacaktır.
2. Hüküm bütünüyle ya da kısmen, yargıçların oybirliği ile aldıkları görüşü yansıtmıyorsa, her yargıç kendi muhalif ya da ayrık görüşünün hükme eklenmesi hakkına sahip olacaktır.

Madde 67

Mahkeme hükmü kesindir ve temyize/(bir üst başvuruya) tabi değildir. Hükümün anlamına ya da kapsamına ilişkin anlaşmazlık halinde, Mahkeme bu hükmü, taraflardan herhangi birisinin bu yöndeki talebinin hükmün bildirim tarihinden itibaren doksan gün içerisinde yapılmış olması kaydıyla, yorumlayacaktır.

Madde 68

1. Sözleşmeye Taraf Devletler, tarafı oldukları herhangi bir vakada Mahkemenin hükmüne uymayı/(yerine getirmeyi) taahhüt ederler/(üstlenirler).
2. Bir hükmün zarar tazminatına ilişkin bölümü, ilgili ülkede, Devlet aleyhindeki hükümlerin icrasına ilişkin iç hukuk usulüne göre yerine getirilir.

Madde 69

Mahkemenin hükmü, vakanın taraflarına bildirilecek ve Sözleşmeye Taraf Devletlere iletilecektir.

BÖLÜM IX ORTAK HÜKÜMLER

Madde 70

1. Mahkeme yargıçları ve Komisyon üyeleri, seçilmeleri anından başlayarak ve görev süreleri boyunca, uluslararası hukuk uyarınca diplomatik görevlilere sağlanan bağımsızlıklardan yararlanacaklardır. Mahkeme yargıçları ve Komisyon üyeleri resmi görevlerini icra ederlerken, buna ek olarak, görevlerinin ifası için gerekli diplomatik ayrıcalıklardan yararlanacaklardır.

2. Mahkeme yargıçları ya da Komisyon üyeleri görevlerini icra ederlerken verdikleri kararlardan ve açıkladıkları görüşlerden ötürü hiçbir zaman sorumlu tutulmayacaklardır.

Madde 71

Mahkeme yargıçlığı ya da Komisyon üyeliği konumu, ilgili/(Mahkeme ve Komisyon) Statülerinde belirlendiği üzere, bu yargıcın ya da üyenin bağımsızlığını ya da tarafsızlığını etkileyebilecek herhangi bir başka faaliyetle bağdaşmazdır.

Madde 72

Mahkeme yargıçları ve Komisyon üyeleri, görevlerinin önem ve bağımsızlığı göz önünde bulundurularak, kendi Statülerinde öngörülen biçim ve koşullarda maaş ve yolluk alacaklardır. Bu maaş ve yolluklar, Mahkemenin ve onun Sekreteryasının giderlerini de kapsayacak şekilde, Amerikan Devletleri Örgütünün bütçesi içinde belirlenecektir. Bu amaçla Mahkeme, kendi bütçesini hazırlayacak ve bunu (Örgüt) Genel Sekreterliği aracılığıyla, onaylanmak üzere Genel Kurula sunacaktır. (Örgüt) Genel Sekreterliği, bu bütçede herhangi bir değişiklik öneremez.

Madde 73

Genel Kurul, söz konusu olması halinde Komisyon üyelerine ya da Mahkeme yargıçlarına uygulanacak olan yaptırımları, sadece Komisyon ya da Mahkemenin talebi üzerine, ve böyle bir tasarrufta bulunmak

bakımından kendi ilgili Statülerinde öngörölmüş olan haklı sebepler bulunduğu takdirde belirleyebilir. Bu hususta bir karar alınabilmesi için, Komisyon üyelerinin söz konusu olduğu bir vakada Örgüt üyesi Devletlerin üçte iki çoğunluğunun oyu, ve Mahkeme yargıçlarının söz konusu olduğu bir vakada ise Sözleşmeye Taraf Devletlerin üçte iki oy çoğunluğu keza aranacaktır.

KISIM III

GENEL ve GEÇİCİ HÜKÜMLER

BÖLÜM X

İMZA, ONAY, ÇEKİNCELER, DEĞİŞİKLİKLER, PROTOKOLLER VE FESİH

Madde 74

1. Bu Sözleşme, Amerikan Devletleri Örgütü üyesi herhangi bir Devlet tarafından imzalanmaya ve onaylanmaya ya da katılmaya açık olacaktır.
2. Bu Sözleşmenin onaylanması ya da bu Sözleşmeye katılma, bir onay ya da katılma belgesinin Amerikan Devletleri Örgütü Genel Sekreterliğine depo edilmesi suretiyle olacaktır. Bu Sözleşme, on bir Devletin kendi onay ya da katılma belgelerini depo etmesiyle derhal yürürlüğe girecektir. Sonradan onaylayan ya da katılan herhangi bir Devlet bakımından bu Sözleşme, kendi onay ya da katılma belgesini depo ettiği tarihte yürürlüğe girecektir.
3. Genel Sekreter, Örgüt üyesi tüm Devletleri bu Sözleşmenin yürürlüğe girişi konusunda bilgilendirecektir.

Madde 75

Bu Sözleşme, sadece 23 Mayıs 1969'da imzalanan Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi hükümlerine uygun olan çekinceler konulmasına tabi olacaktır.

Madde 76

1. Bu Sözleşmede değişiklik yapılmasına dair öneriler, uygun göreceği işlemi yapması için Genel Kurula, herhangi bir Taraf Devlet tarafından doğrudan, ve Komisyon ya da Mahkeme tarafından Genel Sekreter aracılığıyla, sunulabilir.

2. Değişiklikler, bu Sözleşmeye Taraf Devletlerin üçte ikisinin değişikliğe ilişkin onay belgelerini depo etmeleri tarihinde, bu değişiklikleri onaylayan Devletler bakımından yürürlüğe girecektir. Diğer Taraf Devletler bakımından ise, bu değişiklikler, buna ilişkin kendi onay belgelerini depo ettikleri tarihte yürürlüğe girecektir.

Madde 77

1. Madde 31 uyarınca, herhangi bir Taraf Devlet ve Komisyon, başka hak ve özgürlükleri aşamalı biçimde Sözleşmenin koruma sistemine dahil etme amacıyla, bu Sözleşmeye protokoller yapılması yönündeki önerilerini, Genel Kurulda Taraf Devletlerce değerlendirilmesi için sunabilir.

2. Her Protokolde o Protokolün yürürlüğe giriş şartları belirlenecek ve her Protokol sadece, ona Taraf Devletler arasında uygulanacaktır.

Madde 78

1. Taraf Devletler bu Sözleşmeyi, yürürlüğe giriş tarihinden itibaren beş yıllık bir sürenin bitiminde, ve bir yıl önceden yapacakları bildirim yoluyla feshedebilirler. Fesih bildirimini, diğer Taraf Devletlere bilgi verecek olan Örgüt Genel Sekreterine gönderilecektir.

2. Böyle bir fesih, ilgili Taraf Devlet tarafından feshin yürürlük tarihinden önce yapılmış olup ve bu Sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerin bir ihlalini oluşturabilecek herhangi bir tasarrufu bakımından, o Taraf Devletin bu Sözleşmede düzenlenen yükümlülüklerden kurtulması şeklinde bir etki doğurmayacaktır.

BÖLÜM XI GEÇİŞ HÜKÜMLER

ALT BÖLÜM 1. AMERİKALILAR-ARASI İNSAN HAKLARI KOMİSYONU

Madde 79

Bu Sözleşmenin yürürlüğe girişi üzerine Genel Sekreter, doksan gün içinde, Amerikalılar-arası İnsan Hakları Komisyonu üyeliği için adaylarını önermelerini Örgüt üyesi her Devletten yazılı olarak talep edecektir. Genel Sekreter, önerilen adayların alfabetik sıralı bir listesini hazırlayacak, ve bu listeyi Genel Kurulun bir sonraki toplantısından en az otuz gün önce olacak şekilde Örgüt üyesi Devletlere iletacaktır.

Madde 80

Komisyon üyeleri, Genel Kurulda, Madde 79'da anılan adaylar listesi içinden gizli oylama yapılmak suretiyle seçilecektir. En çok oyu ve üye Devletler temsilcileri oylarının mutlak çoğunluğunu alan adaylar seçilmiş ilan edileceklerdir. Komisyon üyelerini seçmek için birden çok oylama yapmak gerektiğinde, Genel Kurul tarafından belirlenen biçimde, en az oy alan adaylar sırasıyla elenecektir.

ALT BÖLÜM 2. AMERİKALILAR-ARASI İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

Madde 81

Bu Sözleşmenin yürürlüğe girişi üzerine Genel Sekreter, doksan gün içinde, Amerikalılar-arası İnsan Hakları Mahkemesi üyeliği için adaylarını önermelerini her Taraf Devletten yazılı olarak talep edecektir. Genel Sekreter, önerilen adayların alfabetik sıralı bir listesini hazırlayacak ve bu listeyi Genel Kurulun bir sonraki toplantısından en az otuz gün önce olacak şekilde Taraf Devletlere iletacaktır.

Madde 82

Mahkeme yargıçları, Genel Kurulda, Madde 81’de anılan adaylar listesi içinden bu Sözleşmeye Taraf Devletlerce gizli oylama yapılmak suretiyle seçilecektir. En çok oyu ve Taraf Devletler temsilcileri oylarının mutlak çoğunluğunu alan adaylar seçilmiş ilan edileceklerdir. Mahkeme yargıçlarını seçmek için birden çok oylama yapmak gerektiğinde, Taraf Devletlerce belirlenen biçimde, en az oy alan adaylar sırasıyla elenecektir.